

Kennis- en leeratelier Veilig en thuis opgroeien: APRIL 2022

Wat is C4Youth?

[C4Youth](#) is een [Regionale Kennis- en Leerwerkplaats](#) met als algemeen doel het bevorderen van een lerende omgeving in de jeugdhulp voor hulpverleners, onderzoekers, beleidsmakers en opleiders, en het bevorderen van vakmanschap ten behoeve van het gezond, veilig en kansrijk opgroeien en opvoeden van de jeugd. We werken in twee kennis- en leerateliers:

Atelier 1: Samenhang preventie & hulpverlening

Atelier 2: Veilig en thuis opgroeien

Hoe werken we?

In de visie van C4Youth zijn de huidige vraagstukken in de jeugdhulpverlening zodanig complex dat meer traditionele onderzoeks- en projectmatige aanpakken niet toereikend zijn om tot een werkelijke kwaliteitsverbetering te komen. We kiezen voor een aanpak die hier wél geschikt voor is, namelijk die van het participatieve actie onderzoek (Van Lieshout et al., 2019; Eelderink, 2020), die we combineren met de [beweging van nul](#).

Kort samengevat bepalen we wie bij specifieke vraagstukken de 'stakeholders' zijn, brengen we in kaart welke bestaande kennis er is gaan we na hoe we deze kunnen laten landen. We formuleren 0-doelstellingen en bepalen in co-creatie met samenwerkingspartners welke elementen en factoren relevant zijn voor het actie onderzoek.

We combineren hierbij de kennis en expertise vanuit onderzoek, wetenschap, praktijk, jongeren en ouders. We beginnen bij voorkeur geen nieuwe initiatieven, maar combineren juist aanpakken & processen die al lopen, maar nog niet met elkaar verbonden zijn. In onze visie is er vrijwel altijd kennis genoeg, maar zit het probleem in de implementatie van deze kennis.

Beleving van jongeren en ouders staat centraal

De participatie van jongeren en ouders is in onze aanpak heel belangrijk. De ervaring leert dat het betrekken van de doelgroep en het vertellen van verhalen door deze doelgroep een enorm krachtig middel is om mensen in beweging te krijgen. Het kan helpen om te komen tot oplossingen en een nieuwe aanpak waarbij ouders, jongeren & kinderen zich werkelijk geholpen voelen. Over hoe we dit binnen C4Youth doen verscheen in 2020 een [publicatie](#) op het platform Sociale Vraagstukken.

Wat willen we bereiken met het atelier Veilig en thuis opgroeien?

Overkoepelend doel is het realiseren van eerdere, snellere en beter passende hulp voor kwetsbare jeugdigen, die opgroeien in een gezinssituatie met (mogelijk) kwetsbare ouders. Het doel is om tijdig te investeren in een omgeving die liefdevol, stabiel en veilig is en perspectief biedt op een gezonde ontwikkeling, zo thuis mogelijk. Om te focussen formuleerden we twee 0-doelstellingen:

1. 0-uisplaatsingen;
2. 0-ouders, omstanders & professionals zijn handelingsverlegen (veiligheid).

Deelnemers atelier Veilig en thuis opgroeien

De samenstelling van het atelier is in het eerste jaar dynamisch geweest; er is sprake van een 'vaste kern' van organisaties, waarbij de afgevaardigde deelnemers soms wisselen, meestal om praktische redenen. In de loop van het jaar zijn er meer organisaties aangesloten. De betrokken projectleiders vanuit Zorgbelang onderhouden de contacten met een groep ouders en jongeren en organiseren met hen bijeenkomsten die inhoudelijk in relatie staan tot de thema's die in de atelierbijeenkomsten aan de orde zijn. Een afvaardiging van deze ouders en jongeren nemen regelmatig deel aan de atelierbijeenkomsten. Op 1 april 2022 nemen de volgende organisaties deel:

1. WIJ Groningen	7. RUG/Orthopedagogiek
2. JB Noord	8. Gemeente Groningen
3. Elker	9. RIGG
4. Accare	10. GGD Groningen
5. Hanzehogeschool (lectoraat Integrale Aanpak Kindermishandeling	11. Leger des Heils
6. Transformatieagenda Jeugdhulp Groningen	12. Raad voor de kindbescherming
	13. Ervaringsdeskundige ouders
	14. Ervaringsdeskundige Jongeren

Wat is er gebeurd sinds de start en waar staan we nu?

Sinds de start van het kennis- en leeratelier 'Veilig en thuis opgroeien' in februari 2021 tot het 1 april 2022 zijn er 8 bijeenkomsten geweest met een duur variërend van 2 tot 3 uur. Van deze bijeenkomsten waren er 5 online en 3 'fysiek'. Gemiddeld namen ongeveer 20 professionals deel en waren er 5 begeleiders aanwezig. Tussen deze bijeenkomsten met professionals vonden er ook drie sessies met ouders en jongeren plaats. Gemiddeld waren dit 5 personen en 2 begeleiders.

Fase 1 & 2: (Pre) oriëntatie -> januari-juli 2021

Het participatieve actie onderzoek verloopt in fases (zie ook bijlage). In de eerste fase, de zogenaamde **preoriëntatiefase**, stond de samenstelling van de ateliergroep en de afbakening van de taakstelling centraal. Tijdens de **oriëntatiefase** bracht de ateliergroep, samen met de betrokken ouders en jongeren, in kaart wat de huidige en wat de gewenste situatie is. We inventariseerden wat belangrijke thema's rondom uithuisplaatsing zijn. Deze thema's werden gewaardeerd en geprioriteerd. De uitkomsten zijn voorgelegd aan jeugdigen, ouders en de deelnemende organisaties. Onze doelen zijn vervolgens aangescherpt. De volgende 0-doelstellingen stelden we samen vast:

1. Ouders en kinderen worden altijd serieus genomen in het kenbaar maken van hun behoeften rond eventuele uithuisplaatsing;
2. Bij 0 gezinnen ontbreekt een goede verklarende probleem- en krachtenanalyse, gemaakt voorafgaand aan de uithuisplaatsing.

De informatie die we ophaalden bij jeugdigen, ouders en professionals verzamelden we in een zogenaamde [praatplaat over de 0-doelstelling 'Serieus nemen'](#) en een [praatplaat over de 'Verklarende probleem- en krachtenanalyse'](#).

De 0-doelstellingen werden vervolgens door een aantal deelnemers binnen de eigen organisatie getoetst. Dit gebeurde met de volgende vragen:

1. Wat betekent het thema 'serieus nemen van ouders en kinderen' in je eigen organisatie?
2. Hoe gaan jullie binnen je eigen organisatie om met de verklarende analyse?

Rond de eerste vraag kwam naar voren dat de intenties en ambitie om cliënten serieus te nemen er zeker wel zijn, maar dat de praktijk soms weerbarstig is. Het ontbreekt regelmatig aan tijd. Bij een zware caseload lukt het bijna niet om veel tijd te besteden aan het opbouwen van een relatie, aan het échte contact. Daarnaast worden er door cliënten soms 'onrealistische doelen gesteld'. Maar er wordt dan niet altijd goed op zoek gegaan naar de vraag achter de vraag, en er wordt ook lang niet altijd over de grenzen van de organisatie gekeken. Wat jouw organisatie niet kan bieden, kan ergens anders mogelijk wél.

De tweede vraag maakt duidelijk dat er bij de organisaties een helder protocol bestaat voor hoe een goede analyse moet worden uitgevoerd. Toch verloopt het maken van de analyse niet altijd volgens dit protocol. Hulpverleners beschikken niet altijd over alle relevante informatie omdat deze niet goed werd overgedragen. De ervaring leert verder dat er veel misgaat 'in de keten': hoe wordt een hulpvraag na 'binnenkomst' op diverse plekken doorgeleid? Bijvoorbeeld vanuit een wijk- of sociaal team, via de huisarts, via school, peuterspeelzaal, kinderopvang, etc? Hoe zorgen we voor een goede opbouw en doorgeleiding van een dossier?

Fase 2: Planningsfase -> augustus 2021 – juli 2022

Vervolgens werden de eerste stappen gezet naar oplossingsrichtingen in de **planningsfase**; deze fase moet uiteindelijk leiden tot een actieplan en verbeteracties. We gingen in groepjes aan de slag met de volgende vragen: waar zou verder onderzoek over moeten gaan? En eventuele experimenten? Thema's die hierbij werden benoemd zijn:

1. In hoeverre zijn de verhalen die wij horen van ouders en jongeren representatief? En laten we ook op zoek gaan naar positieve verhalen.
2. Bestuurders moeten urgentie voelen om hun organisaties werkelijk in een lerende stand te willen krijgen.
3. Pilots uitvoeren met de verklarende analyse. Bestuurders moeten hiervoor ruimte geven.
4. Goede hulpverlening = luisteren & samen regie voeren. Wat is de oorzaak dat dit niet gebeurt? Of niet altijd zo beleefd wordt?
5. Dossiers. Ze kloppen niet altijd en zijn niet altijd actueel. Wat is de kwaliteit? Worden er aannames gedaan?
6. Is uithuisplaatsing echt de beste oplossing? Stel dat je het anders had georganiseerd, was de uithuisplaatsing dan overbodig geweest?
7. Het evalueren van de klik met de hulpverlener. Leer van de feedback van een cliënt. Hoe vaak moet er feedback worden gegeven en op welke manier?
8. Eigenaarschap. Door het verloop van het hulpproces niet van de cliënt 'over te nemen' kan de cliënt zelf meer verantwoordelijkheid nemen.

9. Hoe lever je kwaliteit in de verklarende analyse? Hoe verloopt de overdracht van informatie?
10. Welke informatie moet wel of niet doorgegeven worden? Vertrouwen op elkaars analyse, is deze gedegen?
11. Proces efficiënter. Samen1Plan breder inzetten voor meer eigenaarschap van cliënten. Cirkel doorbreken. Te veel rollen met eigen processen en verantwoordelijkheden waardoor er dubbele processen ontstaan.

Vervolg in twee sporen: 'Verklarende analyse' en 'Serieus nemen'

Geplande acties rond de verklarende analyse

We beginnen bij C4Youth bij voorkeur geen nieuwe initiatieven, maar combineren juist aanpakken & processen die al lopen, maar nog niet met elkaar verbonden zijn. In de provincie Groningen zijn er meerdere initiatieven die zich bezighouden met het streven naar een goede verklarende probleem- en krachtenanalyse:

- (De 'beweging van 0' (geëntameerd vanuit de jeugdpsychiatrie)
- (Het Jeugdexpertisenetwerk Noord-Nederland (JENN, geëntameerd vanuit VWS, gericht op gezinnen en jeugdigen met meervoudige, domein overstijgende complexe problematiek)
- (Het Expertisecentrum Gezinnen met Meervoudige en Complexe Problemen (GMCP geëntameerd vanuit de RUG, Orthopedagogiek en Gezondheidswetenschappen)
- (De programmaorganisatie Transformatieagenda Jeugd (geëntameerd vanuit het ministerie van VWS, VNG en Groninger gemeenten)

Er werd vanuit het atelier 'Veilig en thuis opgroeien' besloten om in te zetten op het bundelen van krachten en expertise rond dit thema. JENN heeft, net als C4Youth en GMCP, als doel om bestaande processen te bundelen en samen op te trekken. Op dit moment wordt er gewerkt aan een 'gezamenlijk verhaal' rond nut en noodzaak van de verklarende analyse. Hierbij is ook de Kenniswerkplaats Jeugd Friesland betrokken (het equivalent van C4Youth in de provincie Friesland). Er wordt toegewerkt naar een gezamenlijke opdracht vanuit JENN om in zowel Groningen, Friesland als Drenthe) te werken aan het verbeteren van de kwaliteit en inbedding in de keten van de verklarende probleem- en krachtenanalyse.

Geplande acties rond het serieus nemen

Het actieonderzoek rondom het thema serieus nemen speelt zich af in een complexe werkelijkheid, waarin de ontwikkelingen in de jeugdhulpverlening, zowel landelijk als lokaal, hun weerslag hebben. Zo is er in het atelier, net als in de jeugdhulp, sprake van een snel wisselende samenstelling van deelnemers. Het feit dat elke deelnemende organisatie voor elke vertrekkende deelnemer een nieuwe deelnemer afvaardigt toont de betrokkenheid en de ervaren urgentie. Tegelijkertijd vormen deze wisselingen een uitdaging voor de dynamiek van het actieonderzoek waarin behalve vertraging (stilstaan, afvragen, bevragen) ook soms juist versnelling nodig is (inspelen op dat wat zich aandient, gebruik maken van kansen, onderzoek uitvoeren).

Werkgroep Serieus Nemen

Deze dynamiek maakt ook dat we na moesten denken over een veilige omgeving voor het betrekken van ervaringsdeskundigen. Voor het onderdeel 'serieus nemen' is een werkgroep geformeerd die bestaat uit professionals van Zorgbelang, WIJ-Groningen en de Raad voor de Kinderbescherming, samen met de twee projectleiders. In deze werkgroep wordt in kleiner verband met jeugdigen en ouders in gesprek gegaan over het thema 'serieus nemen'. Deze werkgroep is de 'linking pin' tussen de professionals uit het atelier en de ervaringsdeskundigen.

Deze werkgroep leverde belangrijke informatie op voor verder onderzoek. In eerste instantie ging het vooral over het perspectief van ouders en jongeren: in hoeverre voelen zij zich serieus genomen in het hulpverleningstraject? Maar vervolgens ontstond er een vergelijkbare vraag voor de jeugdigen en hun ouders: op welke manier(en) nemen zij professionals eigenlijk serieus en wat is ervoor nodig om dat te kunnen doen? Er blijkt kortom sprake van parallelproces tussen professionals en cliënten op het gebied van 'serieus nemen'.

Ervaringsverhalen als inspiratie voor professionals

De werkgroep wierp ook de vraag op welk beeld de atelierdeelnemers eigenlijk hebben van de methode van Participatief Actieonderzoek en hun rol hierin. Eén van de doelen is om de deelnemers te verleiden om in kleine stappen een beweging op gang te brengen binnen hun eigen organisaties. Om deze beweging aan te zwengelen kwamen twee ervaringsdeskundigen vertellen over de volgende vragen:

- 1 Wanneer voelde je je serieus genomen?
- 1 Wat deed de ander (niet)?
- 1 Wat was jouw rol?
 - Wanneer voelde je je niet serieus genomen?
 - Wat deed de ander (niet)?
 - Welke gevolgen had dat voor jou?

En op basis hiervan: wat hoop jij dat professionals en organisatie beter gaan doen? (met welk huiswerk moeten zij aan de slag?)

In essentie gaat het voor de ervaringsdeskundigen over gezien worden, gehoord worden en erkenning krijgen voor je ervaringen. Daarnaast benoemen zij dat een 'klik' was met degene door wie zij zich serieus genomen voelde.

Aan de slag in je eigen organisatie

Volgens de systematiek van actieonderzoek gaan de deelnemers vervolgens aan de slag in hun eigen werkcontext. Elke deelnemer bevraagt collega's en eventueel ook ex-clieënten op het thema serieus nemen en brengt knelpunten binnen de eigen organisatie in kaart. Behalve het serieus nemen van cliënten gaat het hierbij ook over het serieus nemen van professionals: in hoeverre speelt dat een rol bij eventuele knelpunten? Vervolgens kiezen deelnemers een klein experiment waarmee zij aan de slag gaan. Bijvoorbeeld: het thema aankarten bij een bestaande overlegstructuur (casusoverleg, intervisie), een ervaringsdeskundige (cliënt) meenemen naar een overleg of collega's bevragen op hoe zij serieus nemen en of zij zichzelf serieus genomen voelen. De resultaten worden besproken tijdens de atelierbijeenkomst in mei'22.

Contact

Neem voor vragen contact op met de projectleider:

Jana Knot-Dickscheit (C4Youth/Rijksuniversiteit Groningen), j.knot-dickscheit@rug.nl

BIJLAGE - Participatief actie onderzoek C4Youth in fases

We onderscheiden grofweg vijf fases in het actieonderzoek, in lijn met Van Lieshout e.a. (2017):

1 Preoriëntatiefase: Samenstelling ateliergroep en afbakening taakstelling

De projectgroep die betrokken was bij de subsidieaanvraag voor C4Youth 2020-2024 richt de kennis-en leerateliers in, de algemeen coördinator treedt hierbij op als kwartiermaker. Welke partijen en organisaties gaan deel uitmaken van dit atelier? Welke organisatie wordt de trekker? Hoe betrekken we jongeren en ouders?

De ateliergroep start vervolgens – in samenwerking met ouders en jongeren via Zorgbelang Groningen- met de afbakening van de taakstelling: op welke specifieke vraagstukken (en in welke volgorde) richten we ons?

2 Oriëntatiefase: Vraagstukverkenning en 0-doelstelling(en)

De ateliergroep brengt per vraagstuk op systematische en onderzoeksmatige wijze in kaart wat de huidige en wat de gewenste situatie is. Ook hier worden weer ouders en jongeren betrokken. De volgende vragen staan centraal:

1. Wat zijn onze ambities en onze 0-doelstellingen? Bijv.: '0 jongeren verzuimen school vanwege prestatiedruk' of '0 jongeren worden niet gesignaleerd terwijl zij afglijden in criminaliteit'. Doelstellingen worden gericht op specifieke doelgroepen maar ook op professionals en keten-samenwerking, bijv. '0 jeugdartsen nemen geen contact op met het sociale team als zij zich zorgen maken om een gezin' of '0 professionals maken kindermishandeling niet bespreekbaar'.
2. Welke bestaande kennis is er rond dit vraagstuk (evidence-based, practice-based, experience-based)? Hoe gaan we deze verzamelen en hoe gaan we deze inzetten?
3. Hoe kunnen we dit vraagstuk 'stroomopwaarts' analyseren? Welke elementen en factoren zijn relevant voor het bereiken van de 0-doelstellingen? Welke acties zijn (contra) productief?
4. Hoe maken we onze 0-doelstellingen meetbaar en hoe bepalen we in hoeverre ze zijn bereikt?
5. Hoe betrekken we ouders, jongeren en andere relevante partijen bij het uitwerken van bovenstaande vragen?

3 Planningsfase: Opstellen actieplan en verbeteracties

Op grond van de resultaten uit de oriëntatiefase worden verbeteracties en/of interventies bepaald en wordt er een actieplan opgesteld. Het gaat feitelijk om de vraag: wie moet wat doen om tot verbeteringen te komen? Bijvoorbeeld: 'Onderwijs, jeugdgezondheidszorg en gemeenten werken aan gezamenlijke preventie, vroegtijdige signalering en aanpak van schoolverzuim' of 'sociale teams maken afspraken met sportverenigingen over het bespreken van kinderen waar zij zich zorgen over maken'. Naast activiteiten en voorzieningen gaat het hier ook over de kwaliteit van de input: wat is de kwaliteit van de methodes en de toerusting van de professionals? Werken zij volgens de laatste stand van kennis? Wat weten ze over de beschermende factoren? Welke effectieve aanpakken of goede voorbeelden zijn er?

4 Actie en observatiefase

Het actieplan wordt uitgevoerd en er worden tegelijkertijd monitoring- en/of evaluatiedata verzameld. Er wordt stilgestaan bij:

1. Wat er veranderd is: welke veranderingen hebben plaatsgevonden in de (goede) richting van de 0-doelstellingen?
2. Wat er ontwikkeld is: welke tools, methodieken, vragenlijsten, etc. zijn er ontwikkeld/ geïmplementeerd/ ondersteunen de professionals?
3. Wat is geleerd: geeft het belanghebbenden nieuwe inzichten? Heeft het nieuwe kennis geleverd? In termen van Van Yperen e.a. (2019) start hier de meet- spreek- en verbeterbeweging: samenwerkingspartners bespreken de resultaten met elkaar om ervan te leren en af te spreken welke acties nodig zijn om ze verder te verbeteren. Naast de activiteiten binnen het atelier wordt er tussen de ateliers, met de stuurgroep en in het brede samenwerkingsverband gecommuniceerd. De algemeen coördinator speelt hier een verbindende rol, samen met de ondersteuner communicatie en implementatie, ook met landelijke partners als Nji, NCJ, ZonMw en OZJ.

5 Reflectie- en evaluatiefase (na 6 maanden en na 1 jaar)

Direct in het verlengde van de vorige fase wordt er na een half jaar en na een jaar gereflecteerd op het overkoepelende ‘atelierproces’:

1. In hoeverre zijn we tevreden met de gekozen methodische aanpak en werkwijze?
2. Is het huidige kennis- en leeratelier het goede middel voor ons doel?
3. Hoe is de kwaliteit van de uitvoering?
4. Zijn de randvoorwaarden op het gebied van menskracht en middelen in orde?

Planning

Fase actieonderzoek	Planning
Pre-oriëntatiefase (samenstelling ateliergroep en afbakening taakstelling)	jan - maart 2021 (3 mnd)
Oriëntatiefase (vraagstukverkenning en 0- doelstellingen):	april - juli 2021 (3 mnd)
Planningsfase (opstellen actieplan en verbeteracties)	aug 2021 – juli 2022 (1 jaar)
Actie- en observatiefase	aug 2022 – dec 2023 (1,5 jaar)
Reflectie- en evaluatiefase	jan - jun 2024